

Föstudaginn 19. mars 1993.

Nr. 204/1989. **A/S Dahl Jørgensen**

(Ólafur Axelsson hrl.)

gegn

Axel Thorarensen

(Sigfús Gauti Þórðarson hdl.)

(Helgi V. Jónsson hrl.).

Samningar. Vextir. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Þór Vilhjálmsson, Garðar Gíslason, Gunnar M. Guðmundsson, Haraldur Henrysson og Pétur Kr. Hafstein.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 2. júní 1989. Dómkröfur hans eru, að hinum áfrýjaða dómi verði hrundið og breytt á þann veg, að hann fái tildæmdar úr hendi stefnda 2.297.968 krónur ásamt 45,6% ársvöxtum frá 27. apríl 1988 til 1. maí sama ár, en með 44,5% ársvöxtum frá þeim degi til 2. júní 1988 og með ársvöxtum samkvæmt 10. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags, er leggist við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 27. apríl 1989, sbr. 12. gr. vaxtalaga, og málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda.

I.

Svo sem greint er í hinum áfrýjaða dómi, sendi lögmaður stefnda hinn 25. maí 1987 lögmanni áfrýjanda að beiðni hins síðarnefnda yfirlit um stöðu á skuld Friðriks Jørgensen við stefnda samkvæmt kröfu, sem tryggð var með fjárnámi í Ægisíðu 94. Var þetta í tilefni þess, að áfrýjandi hafði krafist þess, að eignin yrði seld á nauðungaruppbóði, sem fara átti fram 1. júní. Í bréfi þessu var skuldin tilgreind þannig:

„Höfuðstóll	kr. 2.727.312
Dráttarvextir til 10. júní nk.	— 1.802.190
	Kr. 4.529.502.“

Engar athugasemdir voru af hálfu áfrýjanda gerðar við bréf þetta. Þegar áfrýjandi fékk eignina útlagða, fór hann fram á það

við stefnda, að krafa hans mætti hvíla á henni áfram í 3 mánuði í því skyni, að hann fengi svigrúm til þess að selja húsið, áður en hann leysti kröfuna af 1. veðrétti. Um þetta gerðu lögmenn aðila samkomulag og undirrituðu fyrir hönd umbjóðenda sinna svofellt skjal 1. október 1987:

„*Samkomulag.*

Undirrituð hefur í dag veitt viðtöku sem innborgun á skuld Friðriks Jörgensen við Axel Thorarensen kr. 1.000.000,00.

Samkomulag er um, að eftirstöðvar skuldarinnar, nú kr. 4.103.171,50, verði greiddar af söluverði Ægisíðu 94, Reykjavík, innan þriggja mánaða.“

Áfrýjanda tókst ekki að selja fasteignina fyrr en 15. febrúar 1988. Þá leitaðist lögmaður hans við að gera skuldina upp við stefnda, eins og hann taldi, að ætti að reikna stöðu hennar, í samræmi við fjárnámsgerðina og dómsorð héraðsdómsins frá 21. febrúar 1985, þ.e. með 2,5% mánaðarvöxtum eingöngu, án þess að þeir væru höfuðstólsfærðir á 12 mánaða fresti. Lögmaður stefnda mótmælti útreikningi þessum og kvað útreikning sinn á skuldinni í samræmi við vaxtaákvarðanir Seðlabanka Íslands, og ekki væri aðeins heimilt, heldur væri sér jafnframt skylt að krefjast þessara dráttarvaxta.

II.

Lögmaður stefnda hefur bæði í héraði og fyrir Hæstarétti bent á, að útreikningur hans á skuldinni sé algerlega í samræmi við vexti þá, sem Seðlabanki Íslands ákveður á hverjum tíma, bæði hvað varðar vaxtafót og uppfærslu vaxtanna á 12 mánaða fresti. Þetta hafi lögmanni áfrýjanda verið fullkunnugt, og samkomulag aðila frá 1. október 1987 hafi byggst á þessu.

Hér að ofan hafa verið greind skjöl þau, sem fóru aðila í milli vegna þessa. Ljóst má vera, að samkomulag aðila frá 1. október 1987 er ófullkomið sem samkomulag um stöðu skuldarinnar og vaxtareikning hennar. En þegar litið er til þess, að eftirstöðvar skuldarinnar voru þar skýrlega tilgreindar 4.103.171,50 krónur, verður að fallast á það með héraðsdómara, að áfrýjanda hafi mátt vera ljóst, að í samkomulaginu væri skuldin reiknuð með breytilegum vöxtum og vaxtavöxtum. Áfrýjanda bar þá að mótmæla án ástæðulauss dráttar, ef hann taldi vexti af kröfunni ranglega reikn-

aða, sem ekki var gert. Við svo búið gat áfrýjandi ekki eftir á borið fram slík mótmæli, enda var vaxtareikningur stefnda út af fyrir sig heimill og í samræmi við lög. Ber því að staðfesta hinn áfrýjaða dóm, en rétt er eftir atvikum, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.
Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

S é r a t k v æ ð i

Péturs Kr. Hafstein hæstaréttardómara.

Samkomulag aðila 1. október 1987 ber það ekki skýrlega með sér, að þeir hafi verið að semja um annars konar uppgjör á skuld samkvæmt dómi bæjarþings Reykjavíkur 21. febrúar 1985 en reist verður á dóminum sjálfum, en þar er mælt fyrir um 2,5% dráttarvexti af dæmdri fjárhæð til greiðsludags hennar. Með þessum samningi fékk áfrýjandi frest á greiðslu eftirstöðva fjárnámskuldar, sem byggðist á umræddum dómi, og virðist það hafa verið eina tilefni samningsgerðarinnar. Í samkomulaginu var tilgreind fjárhæð, sem fól í sér hina breytilegu vexti og höfuðstólsfærslu vaxta, og hið sama er að segja um reikningsyfirlit 25. maí og 10. júlí 1987, er stefndi lét lögmanni áfrýjanda í té. Dráttarvextir voru þó í engu tilviki sundurliðaðir, og ekki er í ljós leitt, að um þá hafi verið rætt sérstaklega. Ég tel ósannað, að það hafi verið forsenda þessa samnings af hálfu stefnda, að dráttarvextir af skuldinni yrðu reiknaðir eftir ákvörðun Seðlabanka Íslands á hverjum tíma þvert gegn ákvæði dómsins frá 1985. Fyrir slíkri niðurstöðu, sem felur í sér verulega breytingu á skuldaskilum aðila, yrðu að liggja órækar sannanir. Þótt áfrýjandi hafi sýnt af sér þá ógætni að ganga ekki sjálfur úr skugga um grundvöll útreiknings stefnda 1. október 1987, tel ég það þó ekki nægja, eins og hér stendur á, til að reikna dómkröfuna frá 1985 með öðrum vöxtum en dómurinn sjálfur áskilur.

Í framangreindu bæjarþingsmáli 1985 gerði stefndi hér fyrir dómi hvorki kröfu um dómvexti samkvæmt lögum nr. 56/1979 né kröfu um höfuðstólsfærslu dráttarvaxta. Það voru því ekki lagaskilyrði til þess, að krafa hans bæri vaxtavexti. Samkvæmt framansögðu tel ég, að fallast beri á endurgreiðslukröfu áfrýjanda, en í málinu

er ekki tölulegur ágreiningur. Hins vegar væri rétt, eins og atvikum er háttað, að láta málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti falla niður.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 3. mars 1989.

Mál þetta, sem dómtekið var 30. janúar sl., er höfðað með framlagningu skjala í dómi 2. júní 1988.

Stefnandi er Árni Vilhjálmsson hrl. f. h. A/S Dahl Jørgensen, Ulvenveien 90, Ørkern 0509, Osló, Noregi.

Varnaraðili er Axel Thorarensen, Tjarnargötu 45, Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að varnaraðili verði dæmdur til að greiða honum 2.297.968,15 krónur ásamt [nánar tilgreindum vöxtum og málskostnaði].

— — —

Dómkröfur stefnda eru þessar:

1. að stefndi verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda,
2. til vara, að stefndi verði einungis dæmdur til að greiða stefnanda 1.115.680 krónur með 45,6% ársvöxtum frá 27. apríl 1988 til 1. maí 1988, með 44,4% ársvöxtum frá þeim degi til 2. júní 1988 og með ársvöxtum skv. 10. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags,
3. til þrautavara, að stefndi verði einungis dæmdur til að greiða stefnanda 1.476.137 krónur með 45,6% ársvöxtum frá 27. apríl 1988 til 1. maí 1988, með 44,4% ársvöxtum frá þeim degi til 2. júní 1988 og með ársvöxtum skv. 10. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags.
4. Í öllum tilfellum krefst stefndi þess, að stefnandi verði dæmdur til að greiða sér málskostnað skv. gjaldskrá Lögmannafélags Íslands.

Málavextir.

Með dómi bæjarþings Reykjavíkur 21. febrúar 1985 voru Friðrik Jørgensen og fleiri dæmd til að greiða Axel Thorarensen, stefnda í máli þessu, 2.883.155,50 krónur með 2,5% dráttarvöxtum á mánuði eða fyrir brot úr mánuði frá 10. júlí 1984 til 10. september 1984 og af 2.727.312,50 krónum frá þeim degi til greiðsludags og 130.000 krónur í málskostnað.

Sú krafa var gerð, að dráttarvextir breyttust til hækkunar eða lækkunar í samræmi við ákvarðanir Seðlabanka Íslands hverju sinni. Ekki var fallist á kröfu þessa og dráttarvextir dæmdir 2,5%, eins og að framan greinir.

Stefndi lét gera fjárnám í Ægisíðu 94, eign Friðriks Jørgensen til fullnustu dóminum 4. maí 1985.

Beðið var um nauðungaruppböð á Ægisíðu 94 11. júní 1986.

Friðrik Jørgensen gaf út yfirlýsingu 11. febrúar 1987, þar sem hann lof-

aði að greiða skuldina með jöfnum mánaðarlegum greiðslum, en þar eru dráttarvextir reiknaðir í samræmi við vaxtaákvarðanir Seðlabanka Íslands.

Með bréfi, dagsettu 25. maí 1987, sendi lögmaður stefnda lögmanni stefnanda yfirlit um stöðu skuldar Friðriks Jørgensen við stefnda að beiðni lögmanns stefnanda, eins og segir í bréfinu. Þar er krafan reiknuð út með breytilegum vöxtum. Enn fremur liggur fyrir yfirlit um skuldina miðað við 10. júlí 1987, þar sem skuldin er sundurliðuð. Á hvorugu þessara skjala er vaxtafótar getið, en fjárhæð dráttarvaxta hins vegar tilgreind.

Eignin Ægisíða 94 var seld á nauðungaruppboði 1. júní 1987. Stefnanda var lögð út eignin sem ófullnægðum veðhafa í uppboðsrétti Reykjavíkur 2. október 1987.

Lögmenn aðila gerðu með sér samkomulag 1. október 1987, en þar kvittar lögmaður stefnda fyrir innborgun á skuld Friðriks Jørgensen við stefnda, að fjárhæð 1.000.000 króna. Þá segir í yfirlýsingunni, að eftirstöðvar skuldarinnar, 4.103.171,50 krónur, verði greiddar af söluverði Ægisíðu 94, Reykjavík, innan þriggja mánaða.

Fram kemur í málinu, að stefnandi seldi eignina í febrúarmánuði 1988, og með bréfi lögmanns stefnanda til lögmanns stefnda, dagsettu 19. febrúar 1988, var boðin greiðsla á fyrrgreindri skuld, sem stefnandi kvað nema 2.895.348,60 krónum, enda væru dráttarvextir reiknaðir í samræmi við dómsorð héraðsdóms frá 21. febrúar 1985.

Í bréfi, dagsettu 2. mars 1988, mótmælti lögmaður stefnda útreikningi stefnanda og krafðist fullra dráttarvaxta, enda væri slíkur útreikningur ekki einungis heimill, heldur væri beinlínis skylt að krefjast „fullra“ dráttarvaxta. Þá vitnaði bréfitari til samkomulagsins frá 1. október 1987, þar sem eftirstöðvar væru tilgreindar 4.103.171,50 kr., en frestur, sem þar greindi, hefði verið veittur, þar sem byggt væri á því, að dráttarvextir yrðu greiddir, meðan á þessum biðtíma stæði. Enn fremur var vitnað til yfirlýsingar Friðriks Jørgensen frá 11. febrúar 1987, sem getið er hér að framan.

Lögmaður stefnanda greiddi síðan lögmanni stefnda 5.239.748 krónur 27. apríl 1988 og gerði jafnframt áskilnað um að endurkrefja stefnda um 2.297.968,15 krónur í dómsmáli ásamt dráttarvöxtum og málskostnaði, þar sem hann teldi, að stefndi hefði ofreiknað vexti, sem þeirri fjárhæð næmi. Hafi honum verið nauðsynlegt að greiða til að geta fullnægt skyldum sínum samkvæmt kaupsamningi vegna sölu á Ægisíðu 94, þar sem honum sem seljanda bar að aflétta fjárnáminu.

Málsástæður og lagarök.

Stefnandi kveðst höfða mál þetta sem endurkröfumál og styðjast við almennar reglur kröfuréttarins þar um. Stefnandi hafi greitt stefnda tiltekna

fjárhæð með fyrirvara eða áskilnaði um, að hann myndi endurkrefja stefnda um stefnufjárhæðina. Endurkrafan byggir á því, að stefndi gerði fjárnám fyrir kröfu sinni samkvæmt dómi bæjarþings Reykjavíkur frá 21. febrúar 1985 ásamt 2,5% dráttarvöxtum á mánuði til greiðsludags. Hafi stefnandi sem ófullnægður veðhafi tekið að sér að greiða þá kröfu hans og sé ekki bundinn við aðra vexti en fjárnám var gert fyrir og dómsorð kveður á um. Stefndi hafi hins vegar reiknað breytilega dráttarvexti samkvæmt ákvörðun Seðlabanka Íslands og vaxtavexti, án þess að dómsorð hafi fallið á þann veg.

Um samkomulag það, sem gert var 1. október 1987, tekur stefnandi fram, að sá útreikningur sé að öllu leyti unninn af hálfu stefnda, og hafi á þeim tíma ekki verið lagt mat á þá fjárhæð af hálfu stefnanda. Hafi lögmáður stefnanda treyst því, að sá útreikningur væri réttur og í samræmi við dóm þann, sem fjárnámið var gert eftir. Telur stefnandi sig ekki bundinn af þessari fjárhæð, en þegar til uppgjors kom með aðilum, hafi komið í ljós, að þessum fjárhæðum bar ekki saman. Vísar stefnandi um þetta til reglna kröfuréttarins um „*condictio indebiti*“ og telur, að þau sjónarmið, sem um það gilda, eigi við hér.

Um vaxtakröfu vísar stefnandi til vaxtalaga nr. 25/1987.

Stefndi telur, að með samkomulaginu frá 1. október 1987 hafi stefnandi skuldbundið sig til að greiða stefnda þar tilgreinda fjárhæð. Honum hafi verið fullljóst, að skuldin hafi verið reiknuð upp með þeim dráttarvöxtum, sem auglýstir voru á hverjum tíma af Seðlabanka Íslands, og að vextir voru höfuðstólsfærðir á venjulegan hátt á tólf mánaða fresti. Hafi honum verið gert ljóst, að dráttarvaxta yrði á sama hátt krafist þann tíma, sem greiðsla kynni að dragast vena samkomulagsins. Þrátt fyrir það hafi stefnandi kosið að fá ráðrúm til að selja eignina í stað þess að greiða skuldina. Salan hafi þó dregist meira en stefnandi hafði gert ráð fyrir, til miðs febrúar 1988, og hafi stefnandi ekki haft samræða við stefnda um þann frest, sem hann tók, umfram þann frest, sem um geti í samkomulaginu frá 1. október 1987. Þá er kröfu stefnanda um lækkun dráttarvaxta á tímabilinu 1. október 1987 til 27. apríl 1988 sérstaklega mótmælt, þar sem stefnandi hafi þá sjálfur verið í vanskilum með greiðslu skuldarinnar.

Stefndi telur það felast í upphaflegri dómkröfu um dráttarvexti, að leyflegt sé að höfuðstólsfæra þá á tólf mánaða fresti. Þetta sé augljóst af því, að í vaxtaákvörðunum Seðlabankans hafi um langt skeið verið heimild til þessa. Stefndi telur, að á sama hátt og sér hefði verið skylt að láta gera kröfuna upp með lægri dráttarvöxtum en 2,5% á mánuði, hefðu vaxtaákvæðanir Seðlabankans kveðið svo á um, hafi sér verið heimilt að láta gera kröfuna upp með þeim dráttarvöxtum, sem Seðlabankinn hefur auglýst á hverjum tíma, þó að þeir hafi lengst af verið hærri en 2,5% á mánuði.

Varakrafa stefnda er reist á því, að telji dómurinn, að stefnda hafi ekki verið heimilt að innheimta kröfuna með þeim dráttarvöxtum, sem auglýstir voru af Seðlabanka Íslands á hverjum tíma, hafi þó verið heimilt að höfuðstólsfæra dráttarvexti á tólf mánaða fresti. Þá hljóti aðrar reglur að gilda gagnvart vangreiðslum stefnanda, sem hafi hafist 1. október 1987. Um fjárhæð varakröfunnar er vísað til útreiknings, sem stefndi hefur lagt fram í málinu.

Þrautavarakrafa stefnda er reist á því, að telji dómurinn, að stefnda hafi ekki verið heimilt að höfuðstólsfæra vexti á tólf mánaða fresti, hafi þó verið heimilt að innheimta kröfuna með þeim dráttarvöxtum, sem auglýstir voru af Seðlabankanum á hverjum tíma. Um fjárhæð þrautavarakröfunnar vísar stefndi til útreiknings, sem lagður hefur verið fram í málinu.

Forsendur og niðurstaða.

Eins og að framan er rakið, sendi lögmaður stefnda stefnanda útreikning á kröfu stefnda með bréfi 25. maí 1987, þar sem reiknað er með breytilegum dráttarvöxtum og vextir höfuðstólsfærðir, eins og stefndi telur sér heimilt. Þá er því haldið fram af stefnda og ekki mótmælt af stefnanda, að útreikningur á kröfu stefnda miðað við 10. júlí hafi verið sendur stefnanda, en þar er krafan reiknuð út með sama hætti. Með samkomulagi 1. október 1987, þar sem eftirstöðvar skuldarinnar eru tilgreindar, sömdu aðilar um, hvernig krafa þessi skyldi gerð upp.

Stefnandi getur ekki borið fyrir sig nú, að honum hafi ekki verið ljóst, með hvaða hætti stefndi reiknaði kröfu sína, og lítur dómurinn svo á, að stefnandi hafi mátt gera sér ljóst, að stefndi hefði reiknað kröfuna út með breytilegum vöxtum og höfuðstólsfærslu þeirra á tólf mánaða fresti. Byggja verður á því, að í samkomulagi aðila frá 1. október 1987 felist, að krafa stefnda skyldi reiknuð með breytilegum vöxtum og þeir höfuðstólsfærðir, eins og gert er í útreikningum stefnda, en það er í samræmi við þær breytingar, sem urðu á dráttarvöxtum, eftir að dómur bæjarþings Reykjavíkur gekk. Þegar af þessari ástæðu ber að sýkna stefnda af kröfum stefnanda í máli þessu.

Eftir úrslitum málsins ber að dæma stefnanda til að greiða stefnda 130.000 krónur í málskostnað.

Allan Vagn Magnússon borgardómari kvað upp dóm þennan. Dómsuppsaga hefur dregist vegna anna.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Axel Thorarensen, skal sýkn af öllum kröfum stefnanda, A/S Dahl Jørgensen, í máli þessu.

Stefnandi greiði stefnda 130.000 krónur í málskostnað.